

Historian- tutkijoista "sinänsä"

Juhani Mylly: Kansallinen projekti – Historiankirjoitus ja politiikka autonomisessa Suomessa. Kirja-Aurora 2002. 356 s.

■ Juhani Myllyn teos *Kansallinen projekti – Historiankirjoitus ja politiikka autonomisessa Suomessa* päättyy sanoihin: "Nationalistinen historiankirjoitus luo sankareita ja myyttejä, joista on hyvin vaikea luopua. Poliittisuus taas pysyy historian matkakumppanina niin ihmisten arjessa ja vallan saleissa kuin historiankirjoituksessa-kin." Tämä on tanakka loppulause tutkijalta, jonka kirjassa historiantutkimuksen ja politiikan välinen suhde piti alunperin olla vain "lisähöyste".

Mylly keskittyy suomalaisen autonomian ajan historiankirjoituksen ja politiikan välisiin suhteisiin. Kirjoittaja osoittaa taitavasti kerta toisensa perään, kuinka totuus Suomesta rakennettiin aina suhteessa kulloinkin poliittisiin oloihin. Historiankirjoittajat palvelivat ja muokkasivat politiikkaa siinä missä politiikan toimijat vaikuttivat historiankirjoittajien näkemyksiin siitä, mitä kulloinkin oli viisasta sanoa.

Kirjan loppulauseeseen kyttyy kirjan sanoman lisäksi sen sisältö. Vaikka Mylly ei tee historiankirjoittajista myyttisiä sankareita, nämä näyttävät kirjassa yksittäisinä toimijoina suhteessa yhteiskunnan ylära-

kenteisiin, kuten 1800-luvun valtiollis-poliittisiin tapahtumiin tai suomalais-venäläisiin suhteisiin. Kirjoittaessaan politiikasta Mylly käyttää laajoja yläkäsitteitä kuten "keisarillinen hallitusvalta" ja "venäläinen kansallisuusajattelu". Historiankirjoituksen kohdalla tämä taas keskittyy yksittäisten ihmisten toimintaan ja tuotantoon, välillä jopa luettelomaisesti. Eräs kirjan ongelma onkin tasojen kohtaamattomuus. Puutetta ei juurikaan paikkaa esimerkiksi Aleksanterin yliopiston hallintojärjestelyjen kuvailu tai toteamus siitä, että Suomen ja Venäjän yhteisiä tiivistä juhlinta yliopiston riemuvuotena. Ideologiat näyttävät elämää suurempina kokonaisuuksina, kun kansallinen herääminen etenee "kuin luonnonvoima temmaten joukot väkevästi mukaansa".

Myllyn loppulauseeseen toteamus poliittisuudesta historian matkakumppanina taas viittaa siihen, että historiankirjoituksen poliittisuus on seurausta tutkijoiden tekemistä tietoisista valinnoista. Poliitiikan värjäämä historiankirjoitus tulee Myllyn mukaan erottaa "ammattimaisesta" eli "tieteellisestä" historiankirjoituksesta; "vakava ammatillinen ambitio" kun pistää historioitsijan kirjoittamaan mahdollisimman todenmukaista historiaa vallanpitäjistä huolimatta. Samaan asiaan Mylly viittaa myöhemmin todetessaan, että kun Suomen Historiallisen Seuran kansallinen innostus laimentui, seura "amatillistui korkeatieteelliseksi". Tällaisesta tieteenteosta Mylly käyttää myös sanoja "historiankirjoitus sinänsä". Historiankirjoittajat voivat siis tapauskoh-

taisesti itse valita haluamansa yhteiskunnalliset sidokset?

En ole lukenut Myllyä kuin piru raamattua, ja siksi perustelen tarkemmin yllä olevaa. Mylly kertoo esipuheessa kaa-vaillensa kirjalleen ”perinteisen oppihistorian tieteensisaistä näkökulmaa”, joka kohdentaisi tutkimuksen ”alan suuriin päihin”. Poliitiikan korostuminen siirsi kuitenkin painopisteen historiankirjoituksen kontekstuaalisuuteen sekä historia-yhteisön ja poliittisten toimijoiden keskinäisiin suhteisiin jopa siinä määrin, että aikomus kirjoittaa oppihistoriaa ”alkoi maistua puulle”. Kirjan perustana oleva periaatteellinen jako politiikan värittämään historiankirjoitukseen ja suurten päiden harjoittamaan itsenäiseen historiankirjoitukseen ei ole vain saatesanojen retoriikkaa vaan *Kansallisen projektin* tarjoaman historiakuvan ydin.

Koska tiedeyhteisö ja politiikka esiintyvät kirjassa erillisinä kokonaisuuksina, ei ole yllättävää, että tieteellisyyden Myllyn mukaan määrittää parhaiten tiedeyhteisö itse. 1800-luvulla ”tieteellinen totuus oli toissijaista”, kun historiankirjoittajat puolustivat Suomen kansallisia etuja.

Nähdäkseni jaon takana on ajatus historian tietoisesta muokkaamisesta kulloisenkin yhteiskunnallisen tilanteen mukaan, jolloin tutkija kirjoittaa ”tahallaan” historiasta toisella tavalla kuin minkä näkisi oikeaksi. Tämä lienee kuitenkin vain ääriesimerkki siitä jokapäiväisestä asiointilasta, että historiankirjoitukseen vaikuttavat lukuisat tekijät alkaen siitä, että historioitsijan ”ammattillinen koulutus” on aina ta-

valla tai toisella osa ”muun” yhteiskunnan valtarakennetta.

Myyttiä puhtaasta ja itsenäisestä tieteestä on pyrkinyt purkamaan angloamerikkalaisissa maissa syntynyt tieteen- ja teknologiantutkimus. Sen eräs lähtökohta on, ettei ole olemassa (yhteiskunnasta) erillisiä tieteensisaisiä asioita, vaan tiedemiehet operoivat samoilla kalkkiviivoilla kuin muutkin ammatinharjoittajat. Koska tiede on saumaton osa yhteiskuntaa, se ei voi olla autonomista, eikä ”tieteensisaisiä lähtökohtia” voi erottaa muusta älyllisestä toiminnasta. Myös historiatieto rakentuu aina suhteessa muuhun yhteiskuntaan. Suomen 1800-luvun historiankirjoituksen ja hallinnon yhteyksiä heijastanee parhaiten tiedemiesten toimiminen yhtä aikaa useilla eri foorumeilla kuten yliopistolla ja valtionhallinnossa. Jako politiikan ohjailemaan historiankirjoitukseen ja tutkijoiden omista lähtökohdista etenevään itsenäiseen historiankirjoitukseen on yksinkertaisesti kestävätkön.

Kansallinen projekti sisältää hyviä yksittäisiä oivalluksia, joita olisi saanut korostaa enemmänkin. Eräs tällainen on Myllyn toteamus siitä, että vaikka 1820-luvun nuoret venäläiset historioitsijat kritisoivat johtavaa historioitsijaa Nikolai Mihailovitsh Karamzina tämän hallitsijakeskeisestä historianäkemyksestä, he eivät päässeet eroon tämän vaikutuksesta. Tilanne lienee tuttu jokaiselle edeltäjiään vastaan kapinoinneelle tutkijalle, joka on myöhemmin havahtunut huomamaan, että edeltäjien tulkinnat vaikuttavat jatkuvasti omaan työhön – jos ei muuten niin

omien näkemysten antiteesinä.

Kiitosta ansaitsee myös historian kouluopetuksen käsitteily etenkin sen kannalta, että opetus on muutakin kuin oppikirjat. Yhtä vaikeaa kuin historioitsijalle on 150 vuotta myöhemmin tietää, mitä opettajat todellisuudessa sanoivat oppilailleen luokkahuoneen seinien sisällä, saattoi olla saman asian selvittäminen keisarin neuvonantajille. *Kansallisen projektin* niin ikään kiehtova sivujuonne on kulloiseenkin (kansalliseen) kehikkoon sopimattoman ”epähistorian” kohtalo konsensusta tavoittelevassa historiayhteisössä.

Usein toivon, että tutkimusten esipuheissa esiintyvä ”minä” jatkaisi kulkuaan myös itse tutkimuksessa, eikä narraatio lipeäisi johdannon jälkeen kokonaan passiiviin. Kun koko kirja on kuitenkin juuri sen saman minän aikaansaannos.

Katja Huumo